

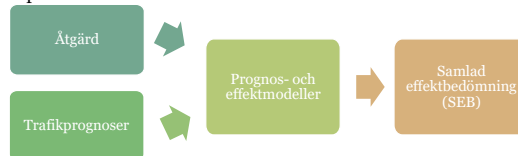
1

2

SAMHÄLLSEKONOMISK ANALYS I TRANSPORTPOLITIKEN

- Vad är en samhällsekonomisk kalkyl och vilken roll kan den ha i transportpolitiken?

- Kvantitativ metod för att undersöka och värdera effekter av åtgärder och investeringar
- Jämförelse mellan olika alternativ
 - Utredningsalternativ UA
 - Jämförelsealternativ JA
- Kvantitativa modeller används för att beräkna effekter av olika åtgärder
 - EVA, Sampers, Samgods, Samlok m.fl.
- Standardiserat ramverk för att jämföra och värdera effekter

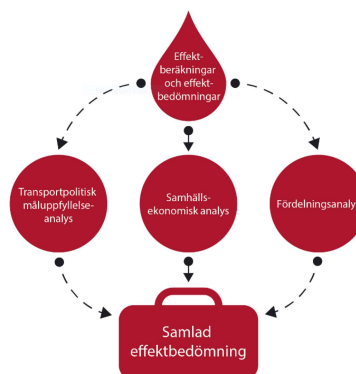
UMEÅ UNIVERSITET

3

TRAFIKVERKETS METOD FÖR SAMLAD EFFEKTBEDÖMNING (SEB)

Effekten av en åtgärd beskrivs ur
tre oviktade beslutsperspektiv

- Transportpolitisk målanalys
 - Hur de transportpolitiska målen påverkas
- Samhällsekonomisk analys
 - Värdering av effekter i pengar
- Fördelningsanalys
 - Hur nyttor fördelar sig mellan olika grupper

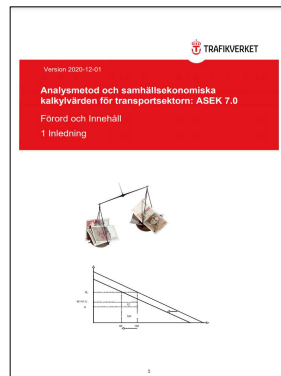
Källa: Trafikverket (2021) Metod för samlad effektbedömning

UMEÅ UNIVERSITET

4

ANALYSMETOD OCH SAMHÄLLSEKONOMISKA KALKYLVÄRDEN FÖR TRANSPORTSEKTORN

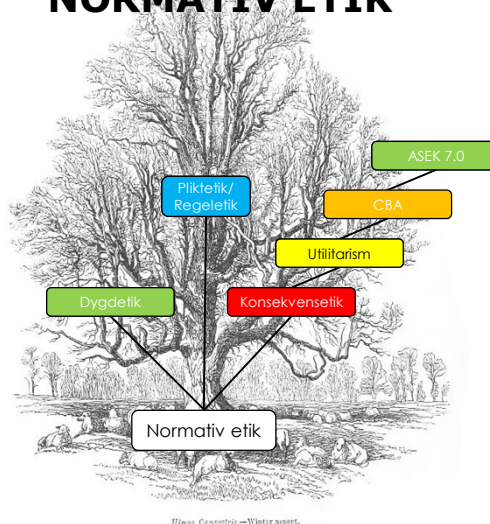
- Trafikverkets rekommendationer för samhällsekonomiska analyser inom transportområdet
- Aktuell version är ASEK 7.0
- Effektsamband för att beräkna effekter av åtgärder och investeringar
- Värderingar, kostnader och nyttor
- Mäter framförallt nyttor "på vägen"

UMEÅ UNIVERSITET

5

FILOSOFISK BAKGRUND - NORMATIV ETIK

6

NÅGRA GRUNDANTAGANDEN I SAMHÄLLSEKONOMISK ANALYS – EN KORT REPETITION

- Matematisk modell för att kvantifiera effekter av åtgärder och investeringar
- Nyttor och kostnader värderas i pengar
- Värderingar av effekter baseras på
 - Historiska kostnader och priser
 - Människors betalningsvilja
 - Skuggpriser
 - m.m.
- Alla nyttor och kostnader idag och i framtiden uttrycks i pengar och summeras till ett nettonuvärde
- Metoden tar inte hänsyn till hur nyttorna och kostnaderna fördelas mellan olika människor, grupper eller regioner
- Metoden baseras på antagandet att alla människor värderar en extra krona exakt lika mycket (har samma marginalnytta av pengar)

Uppoffringar för samhället:

- Investeringskostnad
- Ökat buller
- Ökade avgasutsläpp

Fördelar för samhället:

- Färre olyckor
- Kortare restider
- Minskad drivmedelsåtgång

Källa: Trafikverket (2020) Samhällsekonomisk teori och metod, ASEK 7.0

UMEÅ UNIVERSITET

7

*"Utgångspunkten för Nollvisionen
är det etiska ställningstagandet
att ingen ska dödas eller skadas
allvarligt i trafiken" (Trafikverket)*

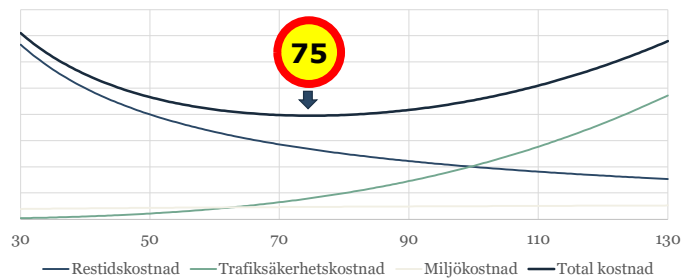

UMEÅ UNIVERSITET

8

OLIKA ETISKA UTGÅNGSPUNKTER GER OLIKA RESULTAT

Nollvisionen = ingen ska dö i trafiken
Samhällsekonomi = "lagom" många ska dö i trafiken

Samhällsekonomisk kostnad som funktion av väghastighet på asfalterad svensk 80-väg utan mitträcke enligt Trafikverkets EVA-modell. Källa: Westin (2019)

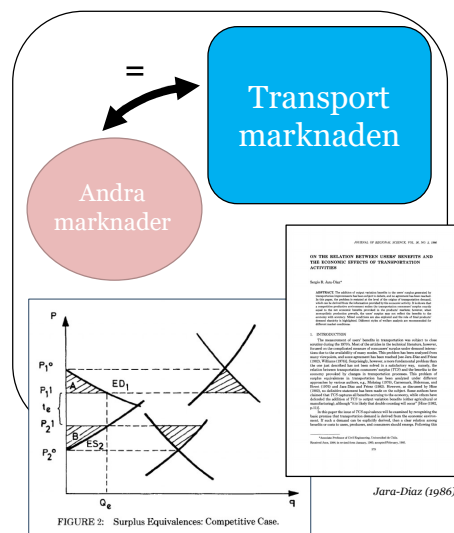

UMEÅ UNIVERSITET

9

NYTTOR "PÅ VÄGEN" OCH NYTTOR I SAMHÄLLET

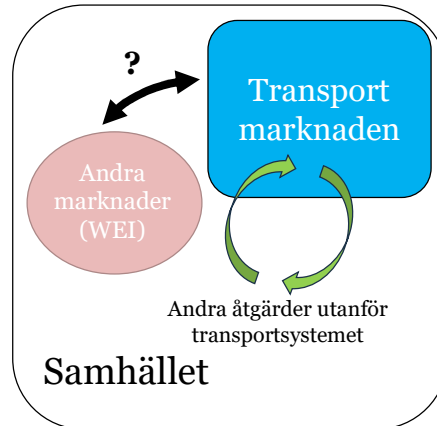
- Fokus i ASEK ligger på effekter på transportmarknaden
- Nyttor mäts framförallt "på vägen"
 - Restidsvinster
 - Olycksrisker
 - Utsläpp
 - Fordonskostnader
 - Etc.
- Stor vikt läggs på jämförbarhet mellan projekt = schablonvärderingar, samma kalkylränta
- En grundtanke i analysen är att nyttor på vägen omvandlas till nyttor i övriga samhället (Jara-Diaz, 1986)
- Risk för dubbelräkning om man lägger till andra nyttor till vägkalkylen

10

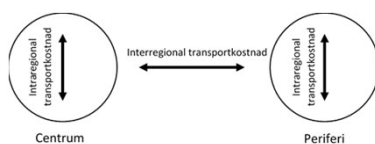
WIDER ECONOMIC IMPACTS (WEI)

- Wider Economic Impacts (WEI)
 - Indirekta effekter som kan uppstå utanför transportmarknaden som inte fångas "på vägen"
 - Ex. arbetsmarknaden, bostadsmarknaden, varu- och tjänstemarknaden
- Olika former av indirekta effekter gör att nyttorna på vägen inte behöver motsvara nyttorna i övriga samhället
 - Förändrad konkurrens
 - Marknadsmisslyckanden och snedvridande skatter,
 - Agglomerationseffekter
 - Skalfördelar
 - Lokaliseringseffekter
- Olika effekter kan uppstå på olika platser = svårt använda schablonmetoder → svårt jämföra projekt
- Metoden har även svårt att hantera kopplingar till andra åtgärder utanför transportsystemet (ex. samtidigt bostadsbyggande)

11

SAMBAND MELLAN TRANSPORTER, TILLGÄNGLIGHET OCH REGIONAL UTVECKLING

Källa: Chiambarretto, de Palma och Proost (2013)

- Förändrad tillgänglighet förändrar konkurrensen mellan olika platser
- Effekter kan gå åt olika håll och ha olika effekter på olika platser
- Vissa platser "vinner" på ökad tillgänglighet medan andra platser "förlorar"
- Trafikverket omfördelar tillgångar!!!

UMEÅ UNIVERSITET

12

VILKEN ROLL HAR SAMHÄLLSEKONOMISK KALKYL I TRANSPORTPOLITIKEN

- Olika synsätt på vad samhällsekonomska kalkyl är och vilken roll den ska spela i transportpolitiken.
 - Maximering av samhällsnytta
 - Underlag för politiska beslut och förhandlingar
- Uppstår samhällsekonomska förluster om politiken väljer "fel" projekt?
- Om det råder delade meningar....

UMEÅ UNIVERSITET

13

NÅGRA AVSLUTANDE REFLEKTIONER

- Samhällsekonomska analys är en (av flera) metoder för att jämföra och utvärdera effekter av möjliga åtgärder
- Viktig stabil referenspunkt – som dock inte ger hela bilden
 - Alla modeller är fel, men många är användbara!
→ Kombinera flera metoder för en bredare och mer nyanserad bild
- Samlad effektbedömning (SEB) som beaktar olika perspektiv
- Utveckling av metoder för att hantera åtgärder där transport-åtgärder kombineras med andra åtgärder, ex. bostadsbyggande
- Underlag för politiska förhandlingar om resurser och åtgärder

UMEÅ UNIVERSITET

14

NÅGRA AVSLUTANDE REFLEKTIONER

- Samhällsekonomisk analys är en (av flera) metoder för att jämföra och utvärdera effekter av möjliga åtgärder
- Viktig stabil referenspunkt – som dock inte ger hela bilden
 - Alla modeller är fel, men många är användbara!
 - Kombinera flera metoder för en bredare och mer nyanserad bild
- Samlad effektbedömning (SEB) som beaktar olika perspektiv
- Utveckling av metoder för att hantera åtgärder där transport-åtgärder kombineras med andra åtgärder, ex. bostadsbyggande
- Underlag för politiska förhandlingar om resurser och åtgärder

Vilka krav ställer detta på
beslutsunderlag som inte finns idag?

15

Alla modeller är fel,
men många är
användbara!

UMEÅ UNIVERSITET

16

